

Fecr Yayınları: 781

BELÂGAT İLMİNİN İZÂFİLİĞİ

-Nedenler ve Sonuçlar-

Ömer YILDIZ

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Editör
Abdulvasıf ERASLAN

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Aralık 2023

ISBN: 978-625-6602-35-9

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

BELÂGAT İLMİNİN İZÂFİLİĞİ

-Nedenler ve Sonuçlar-

Ömer YILDIZ

Ankara 2023

Ömer YILDIZ

1984 yılında Bitlis'in Tatvan İlçesinde doğdu. İlk öğretimini Tatvan'da tamamladı. 2014 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2012-2015 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığı'nda imam-hatip olarak görev yaptı. 2015 yılında Giresun Üniversitesine araştırma görevlisi olarak atandı. 2015-2022 yılları arasında Dicle Üniversitesinde Araştırma görevlisi ve Öğretim görevlisi olarak görev yaptı. 2022 yılında Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesine öğretim üyesi olarak atandı. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırladığı “*Şerhu'l-Mekkûdî Adlı Eserde Geçen Şâhid Beyitlerin İncelenmesi*” başlıklı teziyle yüksek lisansını (2016); “*Belâgat İlminde İzâflîlik*” teziyle de doktorasını tamamladı (2022). Evli ve üç çocuk babası olup halen Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Yazarın ayrıca “*Lâmiyyeler ve Manzûm Çevirileri*”, “*Arapça-Farsça Berceste Beyitler ve Manzûm Çevirileri*” isimli derleme ve çeviri iki eseri de bulunmaktadır.

ÖN SÖZ

İnsanın yaratılışına eş değer görülen etkili ifade yeteneği dünya yaşamı içinde insanoğluna verilmiş olan en değerli nimetlerin başında gelmektedir. Tarih boyunca bireyler kendilerini daha güzel bir şekilde ifade etmek için sahip oldukları dilin inceliklerini; muhataplarının ifadelerini daha iyi kavrayabilmek için de muhatap dilin özelliklerini anlamaya gayret göstermişlerdir. Bu bilinçle alimler belâgat mucizesi Kur’ân-ı Kerim’i ve onunla ahlaklanan son Peygamber’in (s.a.v.) ifadelerini anlamak, Arap nazım ve nesrinden istifade etmek için yoğun çaba sarf etmişlerdir. Farklı mekân, cinsiyet, kültür vb. özelliklere sahip insanların asırlar boyu söz konusu metinlerden hisselerine düşeni alabilmelerinin en az bir nedeni bu ifadelerin sahip olduğu mümtaz belâgattir.

İlmî kaidelerinin tespiti ve teyidi belirli bir zaman ve mekanla sınırlandırılmış olan nahiv, sarf ve lügat ilimlerinden farklı bir kategoride değerlendirilen belâgat ilmi, dil ilimlerine kıyasla daha özgür bir içeriğe sahiptir. Dolayısıyla özgün şairler, yaratıcı yazarlar olduğu sürece belâgat ilminin belirli kaideler, terimler ve taksimlerle sınırlandırılması mümkün görülmemektedir. Zaten belâgat ilmine dair eserlere bakıldığında belâgat sanatları için birbirinden farklı tanımların zikredildiği, bir sanatın farklı taksimlerinin yapıldığı, belâgat terimlerinin çokluğu ve iç içe girmesi göze çarpmaktadır. Aynı belâgat şahidinin hem me’ânî hem beyân hem de bedî’ bölümlerinde kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, böyle bir konuyu tercih etmemizin en önemli nedenlerindedir. Bu değişikliğin diğer ilimlere yansması da bizi bu konuya yöneltmiştir. Ayrıca “Belâgat İlminde İzâfilik” başlıklı makale dışında bu konu ile ilgili müstakil bir çalışmaya rastlamamız da izâfilik konusunu seçmemizde etkili olmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde belâgat eserlerinde geçen ve konunun göreceli olduğunu, farklı değerlendirmelere açık oldu-

ğunu bildiren kavramlar ele alınıp değerlendirilmiştir. İkinci bölümde belâgat ilminin izâfî olma nedenleri tespit edilmiş ve örneklerle açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise izâfîliğin belâgat ilmindeki yansımaları tanım, terim, taksim ve belâgat şahitleri bağlamında değerlendirilmiştir.

Başta bu konuyu çalışmamı öneren ve değerli katkılarıyla bu çalışmanın tamamlanmasına yardımcı olan hocam Prof. Dr. M. Edip Çağmar'a şükranlarımı sunarım. Fikirleriyle çalışmanın son şeklini almasında önemli katkılarda bulunan Prof. Dr. M. Cevat Ergin, Prof. Dr. Mehmet Bilen, Prof. Dr. Yahya Suzan ve Doç. Dr. Halil Akçay hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca yoğunluklarına rağmen çalışmamı okuyup hataların giderilmesine katkıda bulunan Doç. Dr. Abdulvasif Eraslan, Dr. Nihat Tarı ve Dr. Üsame Bozkurt hocalarıma teşekkür ederim. Son olarak çalışmam süresince beni sabır ve anlayışla karşılayan eşime ve sevgili çocuklarım Yahya, Cihan ve Berdirhan'a içten teşekkür ediyorum.

Ömer YILDIZ
BATMAN 2023

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	5
--------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

BELÂGAT, İZÂFİLİK VE İZÂFİLİK ANLAMINDA KULLANILAN

KAVRAMLAR

1.1. Belâgat	11
1.1.1. Sözlük Anlamı	11
1.1.2. Terim Anlamı	14
1.2. İzâflik	16
1.2.1. Sözlük Anlamı	16
1.2.2. Terim Anlamı	18
1.3. İzâflik Anlamında Kullanılan Kavramlar	21
1.3.1. Nisbilik	21
1.3.2. İhtimâl	23
1.3.3. İtibâr	27
1.3.4. Zevk	30
1.3.5. İndiyet	33

İKİNCİ BÖLÜM

İZÂFİLİĞİ MEYDANA GETİREN NEDENLER

2.1. Zaman	37
2.2. Mekân	47
2.2.1. Çöl Hayatı	49
2.2.2. Yerleşik Hayat	53
2.3. Toplum	59
2.4. Kültür	60
2.5. Millet Farklılığı	64
2.6. İnanç	70
2.7. Metinler	81
2.7.1. Hazf	82
2.7.2. Metnin Arka Planı	89
2.7.3. Muvecceh Kelam	94
2.7.4. Anlamda Kapalılık ve Açıklık (Gumûd-Vudûh)	97
2.8. Eğitim	102

2.8.1 İlmî Terminoloji	104
2.8.2. Mesleki Terminoloji	109
2.9. Kadim-Muhdes Tartışması	114
2.10. Edebi Zevk	117
2.11. Ekonomik Durum	124
2.12. Psikolojik Boyut	131
2.13. Siyaset	138
2.14. Savaş	144
2.15. Tasavvuf	148
2.16. Cinsiyet	153
2.17. Muktezâ-i Hâl / Makâm	161
2.18. İlimler	169
2.18.1. Kalam	170
2.18.2. Felsefe-Mantık	173
2.18.3. Lügat	177
2.18.4. Nahiv	183
2.19. Müellifler	187

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İZÂFİLİĞİN SONUÇLARI

3.1. Belâgatın İsimlendirilmesi ve Taksimi	191
3.2. Beyân, Me'ânî ve Bedî' İlimlerinin Taksimi	195
3.2.1. Beyân	195
3.2.2. Me'ânî	197
3.2.3. Bedî'	199
3.3. Belâgat Konularının Taksimi	202
3.4. Belâgat Konularının Çakışması	205
3.5. İstilâhlar	208
3.5.1. Lügat ve Terim Anlamı	208
3.5.2. Belâgat Terimlerinin Çokluğu	211
3.5.3. Aynı Sanatın Birçok Terimle İfade Edilmesi	212
3.5.4. Terimlerin Birbiriyle Çakışması	216
3.6. Tanımlar	220
3.6.1. Me'ânî İlminin Tanımı	222
3.6.2. Beyân İlminin Tanımı	224
3.6.3. Bedî' İlminin Tanımı	226
3.6.4. İltifât Sanatının Tanımı	227

3.7. Örneklerin Değerlendirilmesi-----	232
3.7.1. Belâgat Bölümlerinde Aynı Şâhidin Kullanılması ----	232
3.7.2. Bir Belâgat Bölümünde Aynı Şâhidin Kullanılması ---	233
3.7.3. Belâgat Şâhidinin Farklı Yorumlara Açık Olması-----	237
SONUÇ -----	241
KAYNAKÇA -----	246